

Coleophora genistae

Ginstsäckmal

Fjärilar, Malar m.fl.

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Starkt hotad (EN)

B1ab(i,ii,iii,iv,v)+2ab(i,ii,iii,iv,v)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Coleophoridae (säckmalar), **Släkte:** *Coleophora*, **Art:** *Coleophora genistae* - ginstsäckmal Stainton, 1857 **Synonymer:**

Kännetecken

Ginstsäckmalen är en liten smalvingad malfjäril med en spännvidd på 12–13 mm. Framvingens grundfärg är glänsande brungul och utefter framvingekanten löper en vit framkantslinje som blir något bredare ut mot spetsen. I vingvecket finns en tunn kort vit linje och i nedre vinkanten in mot kroppen kan en smal vit kant skönjas. Släktet hyser i landet ca 130 arter, men endast två bör utgöra risk för direkt förväxling. Den ena är harrissäckmalen *Coleophora bilineatella* som i regel är något större med en spännvidd på 13–15 mm. Den har en något mörkare grundfärg, vidare är fältet under vingvecket betydligt ljusare än resten av framvingen. Larven av *bilineatella* kan förutom på harris *Cytisus scoparius*, även leva på ginst, vilket gör att man får vara uppmärksam. Vidare är käringtandsäckmalen *Coleophora discordella* med en spännvidd på 12–14 mm mycket lik ginstsäckmalen, men framvingen har en gulare nyans i grundfärgen och den vita framkantslinjen slutar före framvingespetsen. Strecket i vingvecket är längre och skarpere vitt, liksom bakkantsstrimman. Larven är monofag på käringtand *Lotus corniculatus*. För att vara helt säker på artbestämningen, framförallt när fjärilarna är slitna, krävs i regel att man samlar in beläggexemplar för genitalepreparering. Arterna är avbildade av Emmet (1996).

Utbredning och status

I Sverige är ginstsäckmalen känd från sex lokaler i södra Halland, samt från Bonnarps hed i nordvästra Skåne, där den påträffades 1953–57. Första gången ginstsäckmalen omnämns från Sverige är när Per Benander den 6/6 1921 upptäckte arten ”på en med *Genista* bevuxen ljunghed vid Veinge”. Den har därefter med jämna mellanrum påträffats vid Veinge ända fram till 1995. Därefter tycks den ha minskat kraftigt på lokalen med endast ett par fynd av larvsäckar och några få fjärilar de senaste åren. Vidare finns fynd från Ysby 1971, Oskarsström 1981, och vid Mästocka ljunghed på 1980-talet. Vid inventeringsarbete sommaren 2005 kunde så arten upplevas i stort antal vid Tönnersjöområdet på Mästocka skjutfält. Även vid naturreservatet Övragård kunde flera individer av arten håvas från hårginst. Intressant är att bägge lokalerna sköts med extensiv ljunghedbränning som skapar en mosaik av olika tidiga successionsfaser. Även i Veinge kunde arten påträffas både 2004 och 2006. Trots ihärdiga försök på flera till synes lämpliga lokaler kunde inte några ytterligare populationer konstateras. Detta ger indikationer på att arten har mycket speciella biotopkrav som kraftigt begränsar dess förekomster inom ginstens utbredning i landet. I de nordiska grannländerna är arten endast känd från Danmark och förekommer därefter glest i Centraleuropa från Brittiska öarna till Slovakien, vidare från Portugal över till Grekland.

Ekologi

Larven spinner en silkesäck som kamoufleras genom att blad av värdväxten efter hand spinns fast så att de överlappar varandra. Därmed får säcken ett kottelikt utseende och påminner om axet av något gräs som t.ex. från släktet *Bromus*. Från säcken minerar larven blad av ginst på hösten och efter övervintring åter på våren. Fjärilen har en lång flygtid från början av juni till början av augusti på hedar, vägslänter och övergivna grustäcker. Fjärilen går att skraphäva upp från ginstplantor under dagtid, men den har sin aktiva period under tidig kväll och natt, då den även kommer fram till ultraviolett ljus.

Hot

Arten hotas av värdväxtens avtagande och försvinnande från många lokaler och genom att nyskapande av hedmarker har upphört, på grund av minskad ljungränning, minskat kreatursbete etc. Skogsplantering, kvävededfall, igenväxning, återställningsåtgärder efter grustäkt, gräsinsådd på vägslänter, besprutning av banvallar och spårrområden, byte från sand och fint grus till bergkross på banvallar, konstgödsling och tätbebyggelse är exempel på ytterligare hot mot värdväxten. Alla dessa faktorer gör att den kontinuerliga störning av markskiktet som behövs för att hårginsten och de inseker som lever på denna växt skall kunna överleva har upphört. Alltför hård och ihärdig ljungränning kan sannolikt också vara ett hot mot arten. Den tidigare förekomsten vid Mästocka ljunghed kan möjligen ha slagits ut på grund av för hård buskrönning och för hårt åretruntbete av skotsk högländsboskap, vilket har inneburit ett öppet blåsigt landskap med alltför kyligt mikroklimat.

Åtgärder

Befintliga ginstedar bör skötas med successiv bränning, gärna även extensivt bete. Undvik att plantera skog på ginsthed, förbjud kemisk vegetationsbekämpning på lokaler med hårginst och andra ginstarter, avstå från slentrianmässig slutbehandling av grustäkter där det växer ginst och skapa även nya ginstlokaler. Ett nationellt åtgärdsprogram för "Nålginst, tagginst och ginstlevande fjärilar" är framtaget för perioden 2006–2010. Där föreslås bland annat att ginsten bör gynnas genom successiv ljungränning inom Mästockareservatet, vid Veinge station och i övrigt genom att ginstlokaler skyddas mot igenväxning och skogsplantering. Nya ginstlokaler bör skapas genom bränning av hyggen och restaurering av grustäkter med stödinsådd av hårginst i stället för tallplantering.

Naturvård

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

- Benander, P. 1939. Die Coleophoriden Schwedens. Opusc. Ent. 4: 66.
Emmet, A. M., Langmaid, J. R., Bland, K. P., Corley, M. F. V. & Razowski, J. 1996. Coleophoridae. The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland. Volume 3. Harley Books.
Larsson, K. (Opubl.). Åtgärdsprogram för Nålginst, tysk ginst och ginstlevande fjärilar. Naturvårdsverket.

Författare

Jan-Olov Björklund 2006.